

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

بسمه تعالی

دانشگاه تربیت معلم تهران
دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی
گروه بنیادهای آموزش و پرورش
تاریخ و فلسفه تعلیم و تربیت

پایان نامه دوره کارشناسی ارشد

موضوع :

تربیت سیاسی از دیدگاه امام علی (ع)

۱۳۸۱ / ۱۲ / ۲۹

جناب آقای دکتر علی شریعتمداری

استاد راهنما :

جناب آقای دکتر سید کاظم اکرمی

استاد مشاور :

رضا شریفیان

تهیه و تنظیم :

وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی
تعمیرات

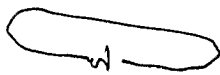
۱۶۳۳

دیماه ۱۳۸۱

دانشگاه تربیت معلم تهران
دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی

این پایان نامه تحت عنوان تربیت سیاسی از دیدگاه امام علی (ع) که بمنظور دریافت مدرک فوق لیسانس در رشته فلسفه تعلیم و تربیت توسط آقای رضا شریفیان تهیه و تدوین شده است. در جلسه مورخه ۱۳۸۱/۱۰/۲۹ با حضور هیئت محترم داوران پس از دفاع و با کسب نمره ۱۸ (هیجده) و با درجه عالی مورد تایید قرار گرفت.

هیات محترم داوران :

جناب آقای دکتر علی شریعتمداری

استاد راهنما :

جناب آقای دکتر سید کاظم اکرمی

استاد مشاور :

جناب آقای دکتر صمد موحد

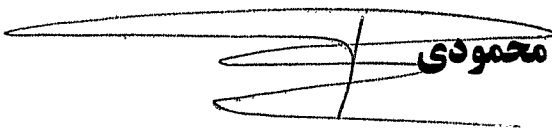
استاد داور خارجی :

جناب آقای دکتر علیرضا محمودنیا

استاد داور داخلی :

مدیر گروه و نماینده محترم شورای تحصیلات تکمیلی دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی :

جناب آقای دکتر محمودی

تقدیم به پیشگاه

همه صلحان و مبارزان راه آزادی و عدالت، بویژه بزرگ آزاد مرد عالم

هستی، شهید عدالت و آزادی، عبد صالح خداوند، حضرت امام علی

[علیه السلام].

تقدیر و تشکر

لازم می دانم از راهنماییهای داهیانه دانشمندان فرزانه جناب آقای دکتر علی
شریعتمداری که همواره از آن بهره مند بودم تشکر و قدردانی نموده

و نیز

از استاد ارجمندم جناب آقای دکتر سید کاظم اکرمی که همیشه از مشورت
با ایشان سود بردم سپاسگزاری نمایم.

تقدیر و تشکر

همچنین می بایست از همسر عزیزم خانم فریده نظری و فرزندان دلبندم
علی و عاطفه که در این چند سال متحمل سختیهای فراوان شده تا مرا
همراهی نمایند، تشکر و قدردانی نمایم.

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
فصل اول کلیات	
۱-۱	مقدمه ۷
۲-۱	بیان مسأله ۷
۳-۱	بیان اهمیت موضوع ۸
۴-۱	هدفهای پژوهش ۹
۵-۱	پرسشهای پژوهش ۱۰
۶-۲	فرضیه های پژوهش ۱۱
۷-۱	روش تحقیق ۱۱
۸-۱	توضیح و تعریف مفاهیم پژوهش ۱۱
۱۴	فصل دوم: پیشینه و مبانی نظری عام در تربیت سیاسی ۱۴
۱-۲ نقش سیاسی - اجتماعی تربیت (از دیدگاه برخی متفکران، اندیشمندان و فلاسفه)	
۱۵	۱۵
۲-۲	نظریه های تربیت سیاسی ۲۴
۱-۲-۲	نظریه محافظه کاری ۲۴
۲-۲-۲	نظریه انتقادی ۲۴

۳۳ ۳-۲-۲ نظریه دموکراتیک

۴۰ ۴-۲-۲ نظریه پست مدرنیسم

فصل سوم: مبانی نظری تربیت سیاسی از دیدگاه امام علی «ع»

۴۹ ۱-۳ تعریف و جایگاه سیاست در اسلام (با تأکید بر نظر امام علی «ع»)

۵۲ ۲-۳ ضرورت تشکیل حکومت در اسلام (با تأکید بر نظر امام علی «ع»)

۵۶ ۳-۳ نوع حکومت از دیدگاه امام علی «ع»

۵۶ ۱-۳-۳ نقش مردم در تعیین سرنوشت

۵۸ ۲-۳-۳ مشارکت مردم در تصمیم گیری

۶۰ ۳-۳-۳ لیاقت و شایستگی

۶۶ ۴-۳-۳ نظارت و پاسخگویی

۶۸ ۵-۳-۳ آزاد سیاسی

۷۰ ۶-۳-۳ آزادی مخالف

۷۲ ۷-۳-۳ رهبران و گروههای فشار

۷۵ ۸-۳-۳ حاکمیت گفتگو و پرهیز از خشونت

۷۶ ۹-۳-۳ ملایمت و عطوفت

۷۷ ۱۰-۳-۳ دین و عقل

۷۸ ۱۱-۳-۳ علم و عقل

۳-۴ اصول حاکم بر تربیت سیاسی (از دیدگاه امام علی «ع»)

۳-۵ آسیب شناسی حکومت (از دیدگاه امام علی «ع»)

۳-۶ اهداف حکومت در اسلام (با تأکید بر دیدگاه امام علی «ع»)

۳-۷ مفهوم تربیت و رویکرد مطلوب تربیت سیاسی در اسلام (با تأکید بر دیدگاه

امام علی «ع»)

۳-۸ رابطه حکومت و تربیت در اسلام

فصل چهارم

۴-۱-۱ روشهای تربیت سیاسی از دیدگاه امام علی «ع»

۴-۱-۱-۱-۱ توجه به رشد عقلانی

۴-۱-۱-۱-۲ تفکر و تعقل

۴-۱-۱-۲ دعوت به دانش و همنشینی با عالمان

۴-۱-۱-۳ مشورت

۴-۱-۱-۴ تجربه اندوزی و استفاده از تجربه های دیگران

۴-۱-۲ روش الگویی

۴-۱-۳ تشویق و تنبیه

۴-۱-۳ رعایت حدود مرزها

۴-۱-۴ شیوه نظارت

۴-۱-۵ نشان دادن لغزشگاهها

۱۲۴ ۶-۱-۴ بهره گیری از تاریخ

۱۲۸ ۷-۱-۴ روش پند و اندرز

۱۳۱ ۸-۱-۴ پرورش پرسشگری مردمان در برابر کارگزاران

۱۳۳ نتیجه گیری

۱۳۸ پیشنهادات

۱۴۰ منابع و مأخذ

بسمه تعالی

چکیده

پژوهش حاضر به بررسی موضوع تربیت سیاسی از دیدگاه امام علی (ع) پرداخته است. در این باره بر اساس پیشینه نظر موضوع، نظریه های تربیت سیاسی در قالب نظریه های محافظه کار، انتقادی، دموکراتیک و پست مدرن مورد بررسی قرار گرفت. به منظور تبیین مبانی نظری موضوع، مجموعه خطبه ها، نامه ها و فرمانهای صادره و بالاخره حکومت ارائه شده توسط امام علی (ع) و نیز بر اساس منابع فوق الذکر مفهوم تربیت سیاسی و همچنین روشهای تربیت سیاسی از منظر امام علی (ع) معرفی گردید.

نتیجه گیری کلی پژوهش بیانگر آن است که در رابطه با موضوع تربیت سیاسی از دیدگاه امام علی (ع) اولاً تربیت سیاسی از منظر حضرتش نظامنده بوده و ثانياً می توان از سخنان آن حضرت مبانی نظری لازم و کافی را برای روش های تربیت سیاسی اخذ نمود.

فصل اول

کلیات

۱-۱ مقدمه

اگر چه نهاد تعلیم و تربیت و تنوع کارکرد آن از دیرباز به تناسب شناسائی اهمیت موضوع تعلیم و تربیت، مورد توجه و اهتمام اندیشمندان بوده است. اما بدیهی است که امروزه تعلیم و تربیت به لحاظ برخورداری از مبانی نظری سازمان یافته و هدفمند که مبتنی بر اصول و روش‌های گوناگونی در ابعاد فکری، علمی، مذهبی، هنری، اجتماعی، سیاسی و ... می باشد.

لذا یکی از کارکردهای تعلیم و تربیت، بعد تربیت سیاسی آن است که همواره بایستی مورد توجه نظام های سیاسی باشد، زیرا از این طریق است که می توان با اجرای یک برنامه نظامند زمینه مشارکت فعال افراد در عرصه های سیاسی- اجتماعی و فرهنگی جامعه و بطور کلی ایفای نقش واقعی شان را فراهم آورد.

وبعلاوه بهمین دلیل نظام های سیاسی حاکم سعی نموده اند از طریق فرآیند جامعه پذیری سیاسی و اجتماعی که از سوی نهاد آموزش و پرورش رسمی و غیررسمی سازماندهی می شود، افراد، بویژه نونهالان را دلبسته حاکمیت نموده و سبب بقای آن شوند.

۱-۲- بیان مسأله

چنانچه اشاره شد نهاد تعلیم و تربیت دارای کارکردهای گوناگون و متنوع علمی، اقتصادی، اجتماعی، سیاسی و... است. و در صورتی که به شکلی هدفمند و مبتنی

بر جهت گیری نظری استوار باشد، به گونه ای که بتواند اهداف، اصول و روشهای مورد نظر را به شکلی مطلوب تبیین و امر تربیت را در عمل و در ابعاد گوناگون آن به طور منطقی و متناسب با مقتضیات زمان و مکان و تحولات جهانی هدایت نماید، بسیار راهگشا و گامی بلند در راه تکامل آدمی و جامعه خواهد بود.

به هر حال مسأله اساسی آن است که با توجه به اهمیت تربیت سیاسی در جامعه و با عنایت به تحول نظام سیاسی در پی پیروزی انقلاب اسلامی ایران که پس از قریب به یک صد و پنجاه سال تلاش و روشنگری روشنفکران متعهد و اندیشمندان و مبارزان راه آزادی و استقلال و همکاری آحاد مردم به رهبری آیت الله العظمی امام خمینی «ره» بوقوع پیوست. و نیز با توجه به اینکه جمهوری اسلامی بعنوان نوع نظام سیاسی در همه پرسنی دهم و یازدهم فروردین ماه یک هزار و سیصد و پنجاه و هشت هجری شمسی با اکثریت ۹۸/۲ درصد آراء، مورد پذیرش مردم ایران قرار گرفت، خود را از سنخ حکومت حضرت رسول «ص» و حضرت علی «ع» می داند، ضروریست بدانیم اصولاً رویکرد تربیت سیاسی و روشهای آن از دیدگاه حضرت علی «ع» چگونه است؟ (بعنوان سنبل حاکمان اسلامی)

این موضوعی است که پژوهش حاضر به دنبال بررسی و پی جوی آن است.

۱-۳ بیان اهمیت موضوع

از آنجائیکه «تعلیم و تربیت، با بهره وری از تجربیات، عهده دار کوتاه کردن راه ها و حتی تصحیح آنهاست»، پرداختن به مسأله تربیت سیاسی سبب انتقال

تجربیات پیشینیان به نسل نو و در گامهای بعدی نقد، تحلیل و ارزیابی آنهاست. و از طرفی نظام سیاسی حاکم بر جامعه ما حکومت اسلامی است که خود را مدلی از حکومت امام علی «ع» می داند، لذا ضرورت ایجاب می نماید که بدانیم شیوه های تربیت سیاسی از منظر امام علی «ع» که خود از رهبران برجسته حکومت اسلامی و دارای تجربه زمامداری است چگونه است؟

به علاوه با توجه به اهمیت متقابل نظام سیاسی و نهاد تعلیم و تربیت، بایستی طرز تلقی و تعریف تربیت سیاسی از دیدگاه اسلامی (امام علی «ع») برکل ساختار نهاد تعلیم و تربیت تأثیرگذارد تا پاسخگوی خواسته ها و انتظارات جامعه اسلامی باشد. نکته مهم و اساسی دیگر در بیان اهمیت موضوع آن است که جمهوری اسلامی ایران ارائه دهنده تجربه نوی از مردم سالاری بنام مردم سالاری دینی برآمده از حکومت اسلامی است، بنابراین می بایست شیوه های تربیت سیاسی استخراج شده از سیره امام «ع» متناسب با تحولات جهان امروز بوده و همه نهادهای حکومتی و احزاب و تشکل های سیاسی و آحاد مردم با رعایت آن ماهیت واقعی حکومت علوی را بنمایش گذارند تا جهان تشنه معنویت و عدالت را مجذوب خویش نمایند.

۱-۴ هدفهای پژوهش

پژوهش حاضر حائز دو دسته اهداف نظری و کاربردی است. اهداف نظری شامل استخراج، بررسی و تبیین ترآیند تربیت سیاسی بر اساس سخنان امام علی «ع»، و نیز اهداف کاربردی شامل تلاش برای استخراج راهکارهای اجرایی در حوزه تربیت